

Proletarec

Slovensko Glasilo Jugoslovanske Socialistične Zveze

Owned and published by—Lastnik in izdajatelj: JUGOSLOVANSKA DELAVSKA TISKOVNA DRUŽBA (So. Slavic Workmen's Publishing Co.) Chicago, Ill.

ŠT. (NO.) 592.

CHICAGO, ILL., dne 15. januarja (January 15) 1919.

LETO (VOL.) XIV.

Upravištvo (Office) 3639 WEST 26th ST., CHICAGO, ILL.—Telephone, Lawndale 2407

Entered as second-class matter, Dec. 6, 1907,
at the post office at Chicago, Ill., under the
Act of Congress of March 3rd, 1879.

IZHAJA VSAKO SREDO

Naročnina—Subscription Rates:
United States and Canada: \$2.50 vse leto (per
year) \$1.50 pol leta (half year.) Foreign
Countries: \$3.50 za leto (per year), \$2.50 pol
leta (half year)

Socializem in idealizem.

Socializem je zelo materijalistična reč. Prvo, kar sliši človek, ki ga še ne pozna, o socializmu, je to, da se bavi le z želodcem. Socialisti nočejo delati, pač pa dobro jesti. Njih nauk je surov, zbuja v človeku le živalske instinkte in ubija idealizem. Toliko je na svetu takega ljubeznivega modrovanja, da bi moral človek smatrati nasprotnike socializma za sama eterična, breztelesna bitja, ki sploh ne mislijo na hrano in žive od samih ideaov.

Ali do takih zaključkov bi človek mogel priti vendar le tedaj, če bi hodil z zavezanimi očmi in zamašenimi ušesi po svetu in ne bi ničesar vedel o življenju gospodov kapitalistov in drugih uničevalcev socializma.

Pesem o idealizmu je prav v sedanjih dneh visoko zadonela, in iz tega se brez strahu lahko sklepa, da je na svetu velik trepet pred socializmom, ki ne bi mogel presegati tako v blaznost, če ne bi preveč ljudi na svetu imelo slabo vest. Grozne slike socializma, ki jih lahko opazamo na vseh koncih in krajih, niso nič drugega, kakor karikature, v katerih se resničnost popolnoma izgubi.

Vpričo mogočnega apela na idealizem bi bilo vredno enkrat vprašati: Kaj pa je pravzaprav ideal in idealizem? Ti besedi se izgovarjata, povdarjata in naglašata, da bi učinkovali s svojim zvokom; pomen in vsebina sta pa postranski. Kakor glasba, ki napravi človeka veselega ali sentimentalnega, ki mu napolni dušo s črnim mrakom ali pa ga dvigne v neumevne višave, a nima besed in ne razlaga ničesar...

Ideale so tolmačili na zelo različne načine in naposled se človek lahko posluži tiste razlage, ki mu je najbolj všeč. Rekli so, da je ideal cilj, po katerem je treba hrepeneti, ki se pa nikdar ne doseže; rekli so, da je ideal cilj duha, stoječ nad materijalnimi razmerami; rekli so, da je ideal smoter, ki ga je naša čista misel in po katerem mora stremeti življenje; rekli so, da je ideja nasprotje materije in idealizem nasprotje materijalizma; in še mnogo drugega so rekli.

Z vsem, kar so pravili, pa ne morejo izpremeniti dejstva, da ni ideal nič brez človeka. Če bi bil ves svet poln "idej", pa ne bi imele v človeku prostora, ne bi zanj eksistirale. Če ima natura, ali vseмир, ali Bog svoj ideal, pa ga človek ne pozna in nima spoznavamo, da glasovi niso to, kar slišimo, je za

kakor da ni takega ideala. Človek se ne more ločiti sam od sebe, ne more čutiti s tujimi čutili, ne misliti z razumom izven sebe. Če bi tisočkrat imeli prav tisti, ki trdijo, da svet ni tak, kakor ga vidimo in spoznavamo, da glasovi niso to, kar slišimo, je za nas praktično vendar vse, kar je, tako, kakor dosega naša sredstva.

In človek je materijalno bitje. Njegove najvišje misli se porajajo v njegovih materijalnih možganih, in da more njegov aparat misliti, ga mora materijalno hraniti. Njegove misli pa se morejo baviti le s svetom, ki je, in tudi ta svet je materijalen v svoji celoti in v svojih delih. Človeške misli lahko karikirajo ta svet; njegovi paradizi, nebesa, eliziji, valhale, pekla, podzemlja so take karikature. Izven sveta pa ne more s telesom ne z duhom.

Materijalnosti ne moremo nikdar in nikjer od-sloviti; brez nje ni za nas niti idealov, ker nas samih ni brez nje. Poizkusi, da se postavi ideal v nasprotje z materijalnostjo in idealizem v nasprotje z materijalizmom, so sama sofistika. Prav zato, ker skušajo nekaj nemogočega, nam pa tudi tako težko povedo, kaj naj si mislimo, kadar govore o idealizmu.

Od tistih, ki se ukvarjajo z ubijanjem socializma, pa pravzaprav ne pričakujemo razlag. Razumemo jih. Kadar govore o materijalizmu, hočejo označiti socialiste za požeruhe in alkoholike, za barbar-ske sovražnike kulture. In kadar deklamirajo o idealizmu, se nam mislijo predstaviti kot ljudje, polni vsakovrstne plemenitosti in prosti vsega nizkega.

Sugestivna moč teh naukov je postala zelo majhna. Kosilo z dvajsetimi različnimi jedili, serviranimi na srebrnih krožnikih, zalito z importiranim šampanjcem, povžito v dvorani z marmornatimi stebri, gobelini in dragocenimi freskami ni nič manj materijalno, kakor porejate jeter s krompirjem, v naglici zavžita iz pločnate posode v tovarni. Če ni za Mr. Newlyricha sramota, da ima za dinner pet mesnih jedi, ostrige, ribo, razne solate, prikuhe, par močnatih jedi, tri vrste sira, sadja in zakuskov, ne more biti za Poordevila sramota, da hrepeni po zadostni kvantiteti hane in po kvaliteti, ki ne ubije v par mesecih vsega apetita.

Socializem je nedvomno materijalističen, ker gre za tako ureditvijo družbe, da ne bo treba nikomur stradati, ampak da si bo vsakdo lahko privo-

ščil tudi kaj boljšega, ne le pri mizi, ampak sploh v življenju.

Toda če polaga socializem na čisto materialna vprašanja veliko važnost, se mu zato ne more očitati prav nič nizkega, surovega, ali, kakor pravijo, protidealnega. Vsak kapitalist stremi po pomnožitvi svojega bogastva; to bogastvo omogoča fine pečenke in sladke torte, izbrana vina in delikatne slaščice, mehke postelje in tople kožuhe. Čim pa bi tem gospodom očitali materializem v tistem grobem smislu, kakor ga oni lučajo socializmu v obraz, bi nam pokazali svoje knjižnice in galerije slik, naštel vse "dela usmiljenja" svojih soprog in preračunali, koliko so darovali za ekspedicijo na severni pol, za to ali ono univerzo, za olepšanje svojega rodnega mesta in sploh "za ideale."

Ker nam ni življenje popolnoma tuje, ne more ta idealizem napraviti posebno velikega vtiska na nas. Požrtvovalnost, ki izžeme iz naroda sto milijonov, pa mu vrne pet milijonov v obliki daril, nas spominja na roparja, ki je slekel potnika do nagega, mu izpraznil vse žepa, pa mu naposled vrnil plašč in srajco, da more vsaj za silo še med ljudi. Ta ropar je svoje vrste humorist, ali spomenika mu najbrže le ne bodo postavljali.

Toda pustimo za trenotek razmatranje o izkoriščanju in dobrodelnosti, pa dejmo, da je počenjanje bogate gospode res idealistično, četudi je v njihovem življenju naravno več materializma kakor v proletarskem.

Kaj pa hoče pravzaprav socializem? Da bi imel ves narod vse to v zadostni meri, kar ima nekoliko posameznikov v nezadostni od bogatinske dobrodelnosti, in da bi imel to brez njihove dobrodelnosti, na podlagi svoje pravice. Če je breadline, v kateri dobi nekoliko ljudi malo kruha, znamenje idealizma, ne more biti družba, v kateri dobe vsi ljudje dovolj kruha, protidealna.

Dobrodelnost v naši družbi ni tako velika, kakor se dela; a če bi bila stokrat večja, da, če bi bila zadostna, ostane vendar resnica, da miloščina ponižuje. Ne vemo, kako daleč sega n. pr. Rockefellerjeva ali Morganova rahločutnost; prepričani smo pa, da ga ne bi duševno povzdignilo, če bi moral oblačiti svoje otroke s tem, kar bi mu dajale dobrodelne družbe.

Socializem hoče večino ljudstva rešiti bede in ponižanja, katero mu naklada pomanjkanje prav tako kakor slučajno beraško zadoščanje. Omogočiti hoče masi ljudstva, da dvigne glavo zavešči, da živi od tistega, kar si pridobi z delom in da si pridobi z delom dovolj. Če je idealno darovati revežu obnošene čevlje, mora biti milijonkrat idealno odpraviti revščino in odpreti vsem ljudem pot do dobrih čevljev.

Socializem hoče to doseči z ureditvijo materialnih razmer. Ali na materialnih tleh slone vsi ideali, kakor raste najzlahotnejša roža iz zemlje. Miljonarjevi otroci lahko študirajo, karkoli jih mika; če bi bili reveži, bi se morali, čim odrastejo, lotiti dela, ki bi jim dajalo telesnega kruha, najlepši talent bi pa lahko obesili na klin. Priroda je tako

neprevidna, da deli sposobnosti brez obzira na očetovo bogastvo. Trda je beseda, ali poreči se ne da, da so otroci multimiljonarjev včasih kruti tepeci, medtem ko so se med sinovi in hčeraami preziranih proletarcev rodili že veleumi. Ali nasprotuje idealizmu stremljenje, da se poda vsakemu talentu enaka prilika za popolno uveljavljenje?

Kapitalizem nasprotuje takemu idealizmu, ker spravlja sposobnosti v odvisnost od bogastva in jih ubija z bedo; socializem ustvarja podlago za idealizem. Ustvarja jo materialistično; orati polje, gnojiti in okopavati je materialističen posel, ali rezultati dajejo poljedelstvu idealnost.

Socializem pa ne služi idealizmu le s svojim ciljem, temveč je kljub vsemu materializmu tudi v svojem gibanju idealističen. Sebičnost se umika altruizmu; požrtvovalnost je največji faktor socialističnega dela; briga za blagostanje bodočih rodov nadvladuje interese živečega. Nešteti socialisti bi bili lahko uživali bogastvo, časti, udobnost, če ne bi bili rajši posvetili svojih moči socializmu — idealu. Trume delavcev bi se bile varovale brezposelnosti, potikanja po svetu in tisočerihi nadlog, če bi zatajile svoje prepričanje. Kdor ne vidi v takem gibanju idealizma, je slep, ali pa noče videti. Milijoni zatiranih pa čutijo ta idealizem v srehi in to mu daje garancijo zmage.

Načelo avtoritete.*)

Friderik Engels.

Ne dolgo tega je začelo neko število socialistov prav resno gonjo proti temu, kar bi se lahko imenovalo načelo avtoritete. Za obsodbo vsake akcije je zadostno, tako so mislili, da se prikaže kot avtoritativna. Ta sumarični način vodi do tolikih absurdnosti, da je potrebno pregledati stvar bližje. Avtoriteta, o kateri govorimo na tem mestu, pomeni podrejenost druge volje naši volji. Avtoriteta predpostavlja torej podrejenost. Ker sta ta dva izraza na slabem glasu, in ker je sorodstvo med njima, kakor je tukaj izraženo, zoprno stranki, od katere se išče podrejenost, nastaja vprašanje, ako sploh obstaja kakšna možnost, da se to sorodstvo odstrani, ako je pod danimi razmerami mogoče ustvariti drug družaben red, kjer ne bo prostora za avtoriteto in kjer bi logično izginila. Ako razmotrivamo gospodarske, industrijalne in agrarne razmere, ki tvorijo temelj sedanje buržvazne družbe, najdemo, da imajo tendenco zamenjavati ločene akcije posameznika s skupno akcijo raznih posameznikov. Mala podjetja ločenih proizvajalcev moderne industrije zame-

*) Ta Engelsov članek je izšel 1873, leta v nekem italijanskem delavskem listu v sredi velike kontroverze med Bakuninom in socialisti, in ker je še danes mnogo elementov v socialističnem gibanju, ki zavzemajo glede avtoritete tako stališče, kakor so ga zavzemali ob času Bakuninove kontroverze, je članek še danes merodajen.

njajo velike tovarne in delavnice, kjer pazi na stotine ljudi — delavcev — na komplicirane stroje, gnane s paro; namesto voz in kočij imamo železnice in namesto ladij z vesli velike parnike. Celo poljedelstvo prihaja stopnjema pod kontrolo pare in stroja, ki polagoma a neprestano zamenjujejo malega kmeta z velikimi kapitalisti, ki kultivirajo velika posestva s pomočjo mezdnih delavcev.

Kamorkoli se ozremo, je neodvisna akcija ločenih posameznikov nadomeščena z združeno ali kolektivno akcijo kompliciranega procesa, in je neodvisna od drugih. Toda kadar pravimo skupna akcija, imamo v mislih organizacijo. Ali je pa mogoče misliti organizacijo brez avtoritete?

Vzemimo, da je družabna revolucija odstranila kapitaliste, katerih avtoriteta upravlja sedaj proizvodnjo in distribucijo. Da se postavimo na popolno pravilno stališče "antiavtoriteterjev", vzemimo, da je svet z vsemi sredstvi produkcije prešel v roke skupnosti in postal lastnina delavcev, ki ga rabijo. Ali naj v tem slučaju avtoriteta odpade, ali naj le izpremeni svojo formo? Poglejmo. Vzemimo za primeroma bombažno predilno tovarno. Da se bombaž izdelava v kite, mora preiti skozi šest neprestanih procesov, ki se izvrše v šestih različnih prostorih. Da je mogoče vzdržati stroje v teku, to je da gonijo, je treba strojnika, ki pazi na stroje, nekaj mehanikov za slučajne poprave in mnogo drugih neizučeni delavcev, ki podajajo izdelke iz enega prostora v drugega i. t. d. Vsi ti delavci, moški, žene in otroci, morajo začeti in končati ob eni in isti uri, ki je v naprej določena potom parne avtoritete, ki se malo zanima za avtonomijo posameznika. Vsled tega je takoj v začetku potrebno za delavce, da se sporazumejejo o delovnih urah, in čim so te ure določene, se morajo vsi — brez izjeme — ravnati po njih.

Potem nastanejo v vsakem prostoru ali delavnici in ob vsakem času vprašanja o detaljih, ki se nanašajo na način proizvodnje, razdelitev materiala i. t. d., kar je, ako se noče riskirati hipno prestanje proizvodnje, treba takoj urediti. In ako so te reči določene z odlokom delegata, ki upravlja oddelek te industrije, ali z odlokom večine, mora volja večine slušati, to je: ta vprašanja so definitivno rešena. Avtomatični mehanizem velike tovarne pa je v svoji tiraniji mnogo večji kakor mali kapitalist, ki izkorišča svoje delavce. Z ozirom na delovne ure v takih tovarnah bi lahko zapisali nad vrati pri vhodu: *Lasciate ogni autonomia, voi, ch'entrate.* (Vi, ki vstopite, pozabite na vso avtonomijo).

Kadar si podloži človek s pomočjo vede in iznajdb naravne sile, se maščujejo nad njim in podjarmijo tistega, ki jih izkorišča do despotizma, ki je neodvisen od družabnih razmer. Odprava avtoritete v velikih industrijskih podjetjih bi pomenila odpravo industrije same, uničenje parne tkalne tovarne, dosledno torej povratek k ročnemu tkanju.

Vzemimo še drugo primeroma: železnico. Tukaj je kooperacija mnogoštevilnih mož absolutno potrebna lastnost, ki mora zavzeti mesto ob natanko določenem času, ako se hoče, da ne nastanejo strašne pone-

sreče. Tukaj je na prvem mestu za ves sistem potrebna zapovedujoča volja, ki odloča v vseh podrejenih vprašanjih, in je čisto postransko, ali zastopa voljo delegirana oseba ali odbor, ki je izvoljen, da izvrši določbe večine v interesu prizadetih strank. V obeh slučajih imamo opraviti z avtoriteto. In še več. Kaj bi se zgodilo prvemu vlaku, če bi odpravili avtoriteto železniških uslužbencev nad osebami, ki potujejo? Toda nikjer ni avtoriteta tako potrebna in celo absolutna avtoriteta, kakor na ladji, ki je na morju. Tukaj je življenje in smrt vseh na ladji odvisno vsak trenotek od absolutne in takojšnje podrejenosti vseh pod voljo ene same osebe.

Če bi porabil ta argument proti najbolj zagriženemu "antiavtoriteterju", bi dobil lahko od njeega tale odgovor: Da, to je resnica, ampak tukaj ne pride v poštev avtoriteta, ki jo podelimo zastopniku, ampak je pooblastilo. Ti ljudje mislijo, da morejo izpremeniti stvari, če jim dajo nova imena. In tako se delajo ti globoko misleči ljudje iz vsega sveta norea.

Iz tega vidimo, da so na eni strani gotova avtoriteta, pa najsibo delegirana po komurkoli, in po drugi strani gotova podrejenost stvari, ki so nam kot neodvisne od družabne organizacije pridružene ali spremljajoče materialne razmere, pod katerimi proizvodimo in razpečavamo blago.

Vidimo tudi, da so materialne razmere proizvodnje in razpečavanja neločljive od vpliva velike industrije in poljedelstva na veliko, in da postaja vsled tega obseg te avtoritete večji in večji. Vsled tega je brezmiselnost kazati načelo avtoritete lutno dobro. Avtoriteta in avtonomija sta sorodna kot absolutno slabo in načelo avtonomije kot absopojma, in njihova vzdržljivost se spreminja, kakor se spreminjajo faze družabnega razvoja.

Ako bi se avtonomisti zadovoljili in rekli, da bo družabna organizacija bodoče družbe dovolila avtoriteto samo v neizogibnih mejah, ki jih zahtevajo razmere proizvodnje, bi se z njimi strinjali. Toda oni so slepi za vsa dejstva, ki delajo avtoriteto potrebno in se bojujejo histerično proti besedam samim.

Zakaj se "antiavtoriteterji" ne omeje na to, da so proti politični avtoriteti, proti državi? Vsi socialisti se strinjajo v tem, da izgine država in z njo politična avtoriteta kot posledica bodoče družabne revolucije; to je, da bodo javne funkcije izgubile politični značaj in se bodo prelevile v enostavne upravne funkcije za družabne interese. Toda "antiavtoriteterji" zahtevajo, da se mora politična država zrušiti z enim samim mahom, še preden se odpravijo družabne razmere, ki so jih ustvarile. Oni zahtevajo, da naj bo prvo delo družabne revolucije odprava avtoritete.

Ali ste se kdaj udeležili revolucije? Revolucija je gotovo najvišja avtoritativna reč na svetu, dejanje, s katerim nalaga del ljudstva siloma svojo voljo drugemu delu s pomočjo pušk, bajonetov in kanonov — vse zelo avtoritativna sredstva. In zmagojoča stran more vzdrževati svojo vlado le potom strahovanja, ki ga obsega njegovo orožje napram

reakcionarcem. In če bi v pariški komuni ne bili porabili avtoritete oboroženih množic proti buržvaziji, ali bi bila komuna trajala več kot en dan? Ali se nam ne vsiljuje misel, da so porabljali celo premalo avtoritete? Vsled tega smo pred sledečo alternativo: Ali "antivforitetlerji" sami ne vedo, kaj govore, in v tem slučaju povzročajo le konfuzijo, ali pa vedo — in v tem slučaju igrajo izdajsko vlogo proletariata. V enem in drugem slučaju služijo reakciji.

***

Kako so bili Jugoslov. favorizirani.

V štajerskem, koroškem in tržaškem deželnem zboru se Slovenci nikdar niso mogli uveljaviti, ker se nemška oziroma italijanska večina ni ozirala na manjšino. Na Goriškem in v Trstu sta bila deželna zbora popolnoma sterilna, ker so Italijani za manjšino prebivalstva imeli večino mandatov in so dosledno prezirali vse pravice Jugoslovanov.

Bosna in Hercegovina, z odlokom berlinskega kongresa izročena Avstriji v upravo, ima jugoslovansko prebivalstvo. Na Dunaju in v Budimpešti so vedno mislili le na to, kako bi čimbolj ločili ostale Jugoslovane od okupiranih pokrajin, in Sava, na katere obeh bregovih živi en narod, je bila politično močnejša meja kakor kitajski zid. Zato pa je bila dežela preplavljena z nemškimi in madjarskimi uradniki, posejana z avstrijskimi garnizijami, podvržena avstrijski vojaški upravi. Naseljevanje nemških in madjarskih kmetov in rokodelcev se je podpiralo, domači kmet in rokodelci pa je ostal tlačan turškega fevdalnega age ali bega.

Iz vseh jugoslovanskih pokrajin v monarhiji napraviti eno deželo, naj bi se že imenovala država ali kakorkoli, bi bila igrača. Taka združitev bi bila spojila narod in mu omogočila vsaj boljši kulturni razvoj. Avstriji ne bi bilo treba simpatij do Jugoslovanov, ampak le nekoliko spoznanja realnosti, da bi bila izvršila tak program. Ali Avstrija je sovražila Jugoslovane, ker so bili na potu njenim imperialističnim aspiracijam, in razkosanost, na katero jih je obsodila, je najboljši dokaz njenega resničnega sovraštva.

Italijani pa govore o favoriziranju Jugoslovanov!

• • •

V prvi dobi vojne so imeli veliki italijanski listi svoje poročevalce na Balkanu in po južnih avstrijskih krajih. Videli so na svoje oči, kar se je godilo in poročali so, da divja general Potiorek v Bosni in Hercegovini na tak način, da je mogoč edini zaključek, da hoče iztrebiti Jugoslovane. Potiorek ni dal obešati in streljati na svojo pest, ampak je izvrševal program Avstrije. Iztrebiti Jugoslovane — tako je Avstrija favorizirala Jugoslovane.

• • •

Italijanski argument je v protislovju s samim faktom vojne. Delež nemškega kajzerizma na svetovnem zločinu ima svoj pomen; Avstrija je imela svoj del greha in svoje banditske namene.

Avstrija je pričela vojno. Avstrija je hotela vojno. Avstrija se je politično, diplomatično in militaristično pripravljala na vojno — ne nekoliko mesecev, ampak dolga leta. V luči tega namena je razumljiva njena balkanska politika, njeno početje tekom prve in druge balkanske vojne, njeno oslabljevanje Jugoslovanov.

Nobenega naroda ni na Balkanu, kateremu bi bila Avstrija kaj dobrega storila, razun če bi smatrali ustanovitev nekaterih šol v Albaniji za narodno dobroto. Ali tudi to je storila Avstrija le iz sebičnih namenov, da bi dobila trdnejšo oporo, in povrh niso bile to albanske, temveč italijanske šole, ker ni bilo ne knjig v albanskem jeziku, ne albanskih učiteljev. V albanski politiki so bili pa vendar vedno avstrijski prsti, le da so se njih krempiji skrivali kakor mačkini. Dunajska diplomacija je bila mnogostranska; kakor glasovit šahist, ki zna igrati tucat partij ob enem, je vlekla figure po različnih deskah, a kolikor mogoče v temi. Dunaj je znal ljubimkati s Srbijo in z Bolgarsko, bolj rečeno s pozameznimi krogi obeh narodov, pri tem pa ščuvati eno deželo proti drugi. Bolgarom je dala svojega Battenberga, potem Koburga za kneza, srbskega Milana je pa subvencionirala; a prva srbsko-bolgarska vojna je bila po večini plod avstrijskih intrig. Na tem ni bilo habsburškim spletkarje mnogo ležeče, kdo da zmaga; zadostovalo je, da mora vsaka vojna oslabiti oba dela, zapustiti kolikor toliko sovraštva v obeh narodih, preprečiti konsolidiranje Jugoslovanov in balkanskih razmer in izgladiti pot avstrijski agresiji.

Balkanski narodi so davno imeli tendenco za federacijo. Že v času grške vstaje in v vseh poznejših bojih s Turčijo se je razglašalo geslo "Balkan balkanskim narodom", in da bi teorija dobila praktično moč, se je priporočala zveza balkanskih narodov kot sredstvo za obrambo vseh. Avstriji je bil tak evangelij vedno zopern; doma je vladala po načelu "Divide et impera", na Balkanu ni hotela postati nezvesta svojim tradicijam.

Okupacija Bosne in Hercegovine je bila prvi, a neksija drugi efektivni korak prodiranja na Balkan. Ko je bil izvršen drugi akt, je stvar postala resna; ali ko so se balkanske države spojile za boj proti Turčiji, so na Dunaju razumeli, da splavajo vse sanje o avstrijskem Solunu lahko po vodi, če postane balkanska zveza permanentna in pade turška hegemonija. Če si je hotela ohraniti upanje, da bo kdaj gospodovala na Balkanu, ni mogla ostati nevtralna v balkanski vojni. Zato je bila njena politika takrat turkofilska, zato je provocirala Srbijo na vse načine, zato se ni ustrašila najdrznejših laži, nesposobnih, da bi preživele par tednov, zato je kljubovala vsej Evropi, zato je mobilizirala pol armade in vso mornarico.

Avstrijsko zunanje ministrstvo se je nesmrtno blamiralo z afero konzula Prohaske; ali na Ballplatzu se niso zanimali za malenkostna vprašanja decentnosti, dokler so imeli upanje, da jim prinese kakršnakoli afera priliko za zaželjeno intervencijo. Namen vojne provokacije je imel avstrijski protest proti srbskemu izhodu na morje; enak namen je imela skadr-

ska afera in vsa tista vprašanja, ki so se vsak teden fabricirala v dunajskem zunanem uradu in s katerimi je bila nadlegovana vsa Evropa. Avstrija bi bila takrat potegnila meč, če ne bi bila Nemčija nezadostno pripravljena in če ne bi bila Italija zahtevala kompenzacij za svojo nevtralnost. Sama proti evropski koaliciji se ni upala udariti, in zato je odgodila napad za poznejši čas, dasi nerada, ker bi bilo manj riskantno zasadiť Srbiji nož v hrbet, dokler ima opraviti z drugim sovražnikom.

Da bi bil za drugi udarec teren ugodnejši, je bilo pa na vsak način treba razdreti balkansko zvezo, in Avstrija je izvrstno odigrala mefistofelično vlogo, ko je sprejela bolgarskega Ferdinanda in povabila balkanske zaveznike, naj med sabo obračunajo z orožjem. Upala je sicer, da bo Srbija premagana in reducirana; ali ker je igrala igro za bodočnost, je tudi poraz Bolgarske pristajal v njeno kombinacijo. Na vsak način je bil balkanski zid porušen in za konflikt, ki se je pripravljaj, je bilo računati na vzajemno klanje dveh jugoslovanskih narodov na Balkanu.

Vojna napoved leta 1914. se je že leta 1912. pripravljala in je bila neizogiben plod avstrijske tradicionalne politike. Za Avstrijo je imela ta vojna v prvi vrsti namen uničiti Srbijo in s tem zadati jugoslovanstvu smrten udarec.

• • •

Vpričo takih vsemu svetu očitnih zgodovinskih faktov govoriti o favoriziranju Jugoslovancov je smešno in kdor se poslužuje takih pravljic, prihaja v nevarnost, da se sam osmeši.

• • •

Vrnimo se na ožja tla primorskih dežel in pogledmo, kako je Avstrija tam protežirala Jugoslovane. Italijani nam dopovedujejo, da je Avstrija tam naseljevala Jugoslovane.

Ta bajka je predvsem nasilstvo, storjeno zgodovini. Dognano je, da so se Slovani naselili po Balkanu in srednji Evropi v sedmem stoletju in da je bil teritorij njihove kolonizacije širši, ne pa tesnejši, od njihovih današnjih domovanj. Na zapadu je segal daleč na Tirolsko, na severu do Donave, na jugu dol na Grško. Na tem ozemlju se je pozneje vršilo preseljevanje; pred Turki se je mnogo Jugoslovancov umikalo v severnejše in zapadnejše, toda že od Jugoslovancov obljudene kraje; v šestnajstem in sedemnajstem stoletju, ko je bilo istrsko prebivalstvo decimirano od kuge, so se naseljevali Slovani v opustošenih krajih, ki pa so bili tudi že od sedmega stoletja obljudeni od Jugoslovancov. Tekom stoletij je bil velik del Slovanov germaniziran, madjariziran, italijaniziran, pogrčen in poturčen. Zadnjih par sto let so imeli dovolj opraviti s tem, da so držali zemljo, ki jim je ostala; ljudskega prebitka za kolonizacijo tujih krajev niso imeli in izseljence, ki jih je materijalno zamenjarjanje in politično zatiranje gnalo v Ameriko, je narod bridko pogrešal.

Prvi fakt je torej, da so Jugoslovani starodavni naseljenci v krajih, v katerih prebivajo, in drugi, da se je pač jugoslovansko ljudstvo vsled izseljevanja

razredčilo, da se pa nikakor ni moglo baviti z osvajanjem tujih, baje italijanskih krajev.

* * *

Italijani zahtevajo Dalmacijo. O preteklosti te dežele se ni vredno prepirati. Na dobo cesarja Diokleciana se pač Italijani ne morejo sklicevati, kajti stari Rim in sedanja Italija sta povsem ločena in različna pojma. V Dalmacijo so prodriť že prvi valovi jugoslovanskega naseljevanja po Balkanu. V dobi hrvaške samostalnosti je večji del Dalmacije pripadal hrvaški kraljevini; južni okraji z Dubrovnikom so se imenovali Crvena Hrvatska. Nekaj časa je bil velik dalmatinski teritorij pod oblastjo srbskega carstva. Dalmacija ima starodavno jugoslovansko literaturo, katere največji reprezentant je bil Gundulić.

Po ljudskem štetju iz leta 1910 je bilo v Dalmaciji okroglo 633.000 prebivalcev, od teh 622.000 Jugoslovancov in 18.000 Italijanov. Če bi bilo kaj resnice na bajki o umetnem naseljevanju Jugoslovancov, ki nastalo vprašanje, kam so prišli Italijani? 18.000 prebivalcev za deželo, kakršna je Dalmacija, je vendar preveč absurdno. Spomnimo se, da so tu stara mesta kot Zader, Knin, Šibenik, Spljet, Dubrovnik, Kotor, ustanovljena v rimski ali grški dobi. Peščica Italijanov, živeča v Dalmaciji, ni mogla obljuditi teh mest. Če ni bilo že davno prej Jugoslovancov tam — kdo je tedaj živel po teh mestih, kdo po otokih, kdo je obdeloval zemljo, kdo ribalir? Od 18.000 Italijanov jih živi kompaktno le en del v Zadru, drugi so raztreseni po vsej deželi. Nasprotno žive Hrvati in Srbi kompaktno po vsej Dalmaciji. V teh razmerah je istorija o umetnem naseljevanju Jugoslovancov apel na nerazsodno lahkovernost.

Kar se tiče Istre, je stvar čisto podobna, le da je italijanska manjšina tukaj številnejša in da se do neke meje lahko dožene demokracijska četa med narodnostmi. Mesta na zapadni obali so pretežno italijanska; severni in vzhodni del dežele je skoraj izključno slovenski in hrvaški. Razmerje med narodnostima je v splošnem vsaj par stoletij neizpremenjeno. Hrvaška je od Istre politično ločena; naseljevanje iz prve dežele bi bilo spojeno z ogromnimi težavami. Istrski Hrvatje govore posebne dialekte, dokaj različne od stokavščine in kajkavščine. Povsod pa je najti le domači dialekt, katerega bi se naseljenci težko privadili. Če ni bilo hrvaškega priseljevanja iz ožje Hrvaške, ga ni moglo biti od nikoder.

Ostal bi Trst. Okolica tega mesta je poljedelska. Agrarno ljudstvo je konservativno in stabilno. To ljudstvo je slovensko. Njegovo kmetovanje daje dokaz, da živi od davnine na grudi. Mesto ima veliko italijansko večino. Ali slovenska okolica priča, da mora imeti slovenska manjšina v mestu svoje korenine v kraju samem. Od nekdanj so živela mesta od tega, da so absorbirala predkraje in privlačila prebitek poljedelskega ljudstva v svojo industrijo. Ta naravni proces se je vršil tudi v Trstu.

Ko je leta 1382. Trst prišel pod Avstrijo, se je začel pomen mesta dvigati, ker je boljbolj privlačilo trgovino srednje Evrope. Dasi ni imela Avstrija dovolj smisla za gospodarske potrebe, so razmere vendar vplivala na razvoj in naraščanje mesta. Pod benečkim gospodstvom se je utrdila italijanska kolo-

nija v Trstu. Ta je, ko ni mogla okolica sama dajati dovolj ljudske rezerve, vabila naseljenike iz Italije. To je bila ena pot, da se je italijansko prebivalstvo množilo; druga je bila ta, da se je mnogo Slovencev v dobi, ko še ni bila močna narodna ideja, poitalijančilo. Priča tega so imena; kdor bi sodil po družinskih imenih, bi prišel še danes do zaključka, da je ogromna večina tržaškega prebivalstva slovanska.

Razvoj je prinašal Slovencev narodnostne izgube. Če bi sentimentalnost v takih rečeh kaj veljala, bi lahko žalovali, ker so relativno nazadovali, kar je pripisati deloma res umetnemu naseljevanju, toda ne slovenskemu, temveč italijanskemu. Pri zadnjem ljudskem štetju je bilo v Trstu 30.000 italijanskih državljanov, torej oseb, ki jih ni naravni proces razvoja privedel v mesto, ampak so prišli iz tujih krajev, mnogo njih iz južne Italije, iz Apulije, Kalabrije, Sicilije.

Slovencev, ki pridejo v Trst iz drugih kakor bližnjih primorskih krajev, je tako malo, da bi jih bilo mogoče takorekoč na prste sešteti. To ima zelo tehtne razloge. Na vsej periferiji svojega ozemlja so bili Slovenci v hudem obrambnem boju. Nemci so imeli močne in bogate organizacije, kakor n. pr. Suedmark, ki so se bavile s sistematičnim naseljevanjem Nemcev v slovenskih krajih na Štajerskem in Koroškem. Imele so točno evidenco o vsakem posestvu, ki bi bilo bodisi iz proste roke, bodisi prisilno na prodaj, in so skrbele, da je prišel vsak tak košček zemlje v nemške roke. Vedele so za vsako javno ali privatno službo in so skušale povsod izpodrivati Slovence v prid Nemcem ter pospešiti germanizacijo slovenskih krajev. Odhod vsakega Slovenca iz takih ogroženih občin je bil narodno nevaren, in gledalo se je, da se kolikor mogoče prepreči odseljevanje. Če bi bili torej res hoteli kolonizirati "italijanske" kraje s svojimi ljudmi, bi bili stali pred nepremagljivim vprašanjem: Odkod jih vzeti? Nemška meja je bila za Slovence najvažnejša, kajti če bi bila ta prebita, bi bila lahko prišla nemška poplava, v kateri bi utonilo Slovenstvo. To ni bil prazen strah, če se spomnimo, da štejejo Slovenci vsega skupaj poldrug milijon duš. Fronto proti nemški agresivnosti je bilo treba držati za vsako ceno; prebitka za naseljevanje v kakšnih drugih krajih ni bilo in pesem o umetni kolonizaciji Slovencev v italijanskih krajih je zajeta iz fantazije.

* * *

Bolj neprevidna kot vse drugo, je italijanska šala o avstrijskem favoriziranju slovanskega naseljevanja. Sili nas namreč, da posvetimo z lučjo v ta kot in poiščemo dejstva. Generalno sovraštvo Avstrije do Jugoslovanov smo že spoznali. Treba se je le še ozreti po specialnih primorskih razmerah.

Če je bil ob Jadranskem morju kdo favoriziran od Avstrije, tedaj odgovarja resničnost, da so bili — Italijani.

* * *

Italijanska poveljništva v okupiranih jugoslovanskih krajih so pričela z brutalnostjo, s trganjem zastav, zapiranjem voditeljev i. t. d. — To je najboljšo znamenje, da se zavedajo krivičnosti svojih namenov.

Veliki napisi v nekaterih listih pravijo, da je Berlin v razvalinah. Kdor ima kaj pojma o obsežnosti milijonskega mesta, se začudi ob takih besedah, vedoč, da bi bilo za tak rezultat treba malo več kakor par baterij. Ali kdor čita tudi telegram pod kričečim napisom, išče sploh zaman tiste ruine. Tedaj se je treba le še vprašati, čemu se širijo take neosnovane vesti.

* * *

Kdo poseduje Zed. države.

Nekateri sodrugi vprašujejo tajništvo za podatke, iz katerih bi bilo razvidno, kdo poseduje Zedinjene države.

Iz članka, ki ga je bil pred par leti objavil bivši zvezni senator R. F. Petigrew iz južne Dakote, posnemamo sledeče zanimive izvlečke:

"Naznanjeno je bilo, da je John D. Rockefeller končno dosegel en biljon dolarjev, s čimer se je povspel do višine najbogatejšega človeka na svetu.

Ameriško ljudstvo ve, kako je prišel do tega ogromnega bogastva. S svojim delom si ga ni pridobil, ampak ga je nakradel. Izkoriščal je ameriško ljudstvo, katero je ustvarilo to bogastvo.

Najbolj varčni ameriški ljude imajo že uspeh, če prihranijo \$300 čistega na leto, to je po odbitku izdatkov, in da se jim to posreči, morajo biti vsak dan v letu zaposleni in zelo pridni. Da se doseže biljon dolarjev na podlagi teh \$300 na leto, to je en dolar za vsak delavnik v letu — in teh je približno 300 — bi moral človek živeti 3 milijone, tristo trideset let. To pomeni, da bi moral biti nekoliko starejši od Metuzalema. Začeti bi bil moral, ko je bila naša zemlja še razbeljena, ne računajoč, kje bi se stvar končala.

Toda če bi bil prebrisan, zvit in brezmejno verski in bi sledil Rockefellerju in njegovemu načinu okrađanja svojega bližnjega, bi dosegel ta biljon v petdesetih letih.

En biljon (tisoč milijonov dolarjev), je enak zaslužku 100 tisoč delavcev tekom 20 let, predpostavljeno, da zasluži vsak po \$500 na leto, in da ne izda v tem času nobenega centa za bolezen, ponesrečbe in smrt. Dejstvo, da si je mogel Rockefeller prilastiti ta zaslužek svojih bližnjih, je povzročilo družaben in gospodarski nemir, splošen protest proti sistemu, ki to dopušča, in klic po pravičnosti.

Ta velika in jaka sila — nagromadeno bogastvo Zedinjenih držav v rokah posameznikov — je prevzela vse državne funkcije, pravice kongresa, izdajanje denarja in ustanavljanje bank. Poleg tega želi ta sila, da se še zavaruje nakradeno bogastvo.

Oni posedujejo absolutno vrhovno sodišče in so nominirali Hughesa kot svojega kandidata za predsednika Zed. držav.

Takoj po objavi, da je Rockefeller vreden biljon dolarjev, sta Armour in Swift, mesarska kralja, naznažila za svoj vloženi kapital po 33% odstot. dividend, vsled česar so vsi prizadeti podjetniki pomohili svoj vloženi kapital od 20 do 100 milijonov dolarjev.

Toda lahko se reče, da ni nobeden od teh podjetnikov založil niti dolarja za vloženi kapital. Kajti njih kapital reprezentira to, kar so pokradli ljudstvu te dežele. Ta kapital je reprezentiran v bondih. Osemdeset milijonov vložnega kapitala, ki so ga prišteli kot dodatek prejšnjemu kapitalu, tudi ni nič drugega kakor vodeni kapital. Na ta način izgledajo dividende za vloženi kapital manjše, in izkoriščano ljudstvo bo manj protestiralo, če plačuje po 6 ali 7 odstot. na sto milijonov, kakor če plačuje po 33½ odstot. na 20 milijonov. To izgleda lepše v tisku in za nemisleče ljudi ni tako izzivalno.

Kako pa delata Armour in Swift svoj denar? Veliko mesarsko industrijo imata. Dogovorjena sta. Cene določata, ki jih plačujeta farmarjem za živino, in zopet določata cene, ki jih računata svojim odjemalcem mesa. Enostavno ropata producenta in konsumenta. Njiju rop se zreali v velikanskem kapitalu, katerega nista ustvarila sama, ampak izhaja iz grabeštva pod krinko zakona.

Ali se je to, česar se je Lincoln bal, ko je pisal svojemu prijatelju Elkinsu v Illinois, leta 1864. izpolnilo? Takrat je Lincoln pisal: "Kot posledica civilne vojne bodo postavljene na prestol korporacije, visoke cene pridejo in denarna moč dežele bo skušala podaljšati svojo vladu z plivom na nerazsodnost ljudi, dokler ne bo vse bogastvo osredotočeno v par rokah in republika uničena. V tem trenutku čutim mnogo več strahu za ohranitev dežele, kakor kdaj poprej; več bojazni čutim, kakor sredi vojne same. Bog daj, da bi ostale moje slutnje neutemeljene..."

Ko je bil pred kongresom predlog, da se priredi za leto 1890 censuz, se mi je posrečilo, da je bil sprejet dodatek, ki je določal, da se nastavi število računajev, ki naj sestavijo tabelo, da se dožene razdelba bogastva na podlagi farm, domov in hipotek.

Z uporabo števil, dobljenih potom računarjev cenzusa za leto 1890. sem pokazal, da poseduje posameznik na podlagi 52 odstotkov ljudstva v Zed. državah \$95 od tega bogastva, in sicer v obliki prekupljene (second hand) obleke in hišne opreme, in da poseduje štiritisoč družin v Zed. državah dvanajst biljonov dolarjev premoženja, dočim ima šest milijonov 604 tisoč družin, ali 52 odstotkov prebivalstva le 3 biljone premoženja, to je ravno 5 odstokov.

Iz tabel, ki so izdelane na podlagi cenzusa iz leta 1890. je razvidno, da poseduje 52 odstotkov, ali dva odstotka več kakor polovica vsega prebivalstva v Zed. državah le 5 odstotkov nagromadenega bogastva.

Poročilo industrijalne komisije iz leta 1913., ki je natančno preiskala razdelbo bogastva Zed. držav, odkriva dejstvo, da se je v teku šestindvajstih let, to je v polovici dobe, v kateri so Rockefeller, Armour, Swift in ostali magnati izkoriščali ljudstvo, pomnožilo število tistih, ki posedujejo le 5 odstotkov, od 52 na 62 odstotkov.

Tekom te dobe sta dva milijona prebivalcev izmed 100 milijonov pridobila 60 odstot. bogastva, in tukaj sledi tabela, ki kaže razdelbo premoženja v Zed. državah, na podlagi poročila:

RAZDELBA BOGASTVA NA PODLAGI CENZUSA IZ LETA 1890.

Razred.	Družine.	Odstot.	Poprечно bogastvo.	Znesek bogastva.	Odstot.
Miljonarji ..	4.000	0.03	\$3.000.000	\$12.000.000.000	20
Bogataši ...	1.139.000	8.97	27.000	30.000.000.000	51
Skupaj	1.143.000	9.00	\$ 37.358	\$42.000.000.000	71
Srednji stan	4.953.000	39.00	2.907	14.400.000.000	24
Revni stan..	6.604.000	52.00	454	3.000.000.000	5
Vse skupaj	12.700.000	100.00	\$ 4.725	\$60.000.000.000	100

TABELA, KI KAŽE NA PODLAGI Odstotkov Ljudstva RAZDELBO PREMOŽENJA V ZED. DRŽAVAH PO CENZUSU IZ LETA 1890.

Prebivalstvo.		Bogastvo.	
Bogataši 9 odstot.	Bogataši .8.87% Miljonarji 0.03%	Bogataši 71 odstot.	Miljonarji 20.00% Bogataši 51.00%
Srednji stan 28 odstot.	9.00% Srednji stan...28.00%	Srednji...20%	Srednji...20.00%
Nižji stan 11 odst.	Nižji sred. stan...11.00%	Nižji...4%	Nižji....4.00%
Revni stan 52 odstot.	Revni stan...52.00%	Revni...5%	Revni....5.00%
	Skupaj 100.00%		100.00%

To je izkaz razdelbe bogastva na podlagi razredov in ljudstva po cenzusu iz leta 1890.

Na podlagi poročila pa, ki ga je izdelala industrijalna komisija leta 1915., kaže tabela sledeče:

POROČILO INDUSTRIJALNE KOMISIJE O RAZDELBI BOGASTVA V ZED. DRŽAVAH ZA LETO 1915:

Razred.	Število ljud.	Odstot.	Poprечно bogastvo.	Znesek bogastva.	Odstotki.
Bogati	2.000.000	2	\$42.000	\$ 84.000.000.000	60
Srednji ...	33.000.000	33	1.480	49.000.000.000	35
Revni	65.000.000	65	107	7.000.000.000	5
Skupaj ...	100.000.000	100	1.400	\$140.000.000.000	100

To predstavlja 100.000.000 prebivalcev Zed. držav.

2 odst. bogatih.	
Srednji stan 33%	33.000.000
Revni stan 65%	65.000.000

To predstavlja skupno bogastvo Zed. držav.

Bogataši	\$84.000.000.000	60%
Srednji stan	\$49.000.000.000	35%
Revni stan	\$7.000.000.000	5%

Na podlagi teh tabel je lahko vsakemu razvidno, da poseduje 65 odstotkov vsega ljudstva le 5% bogastva, medtem ko posedujeta 2 odstotka ljudi 60% bogastva Zed. držav. Z drugimi besedami — kakor je razvidno iz tabel — posedujeta 2 milijona ljudi 84 biljonov dolarjev premoženja, medtem ko poseduje 65 milijonov ljudi le 7 biljonov. Teh 84 biljonov nista producerala ta 2 milijona ljudi, ampak jih je ustvarilo onih 65 milijonov, ki nimajo nič. Tem dvem milijonom ljudi je bilo mogoče dobiti 84 biljonov samo zato, ker so kontrolirali vladu in sodnije in so sprejemali zakone, ki so vse to omogočili. To so izvršili z manipulacijami, kombinacijami in izkoriščanjem. Dosegli so to, ker posedujejo železnice, banke in vse večje javne institucije in kontro-

lirajo javne službe, ki so jim omogočila, da so dobili izdelke dela posameznikov v svoje roke. Z drugimi besedami: Ukradli so, kar so drugi producirali.

Vprašate me, v čem je pripomoček za remeduro? Remedura je lahka reč; —poslužiti se je treba istega načina, kakor kadar vam kdo vlomi v vašo shrambo za denar. Ujamete ga in mu vzamete, kar je ukradel. Dolžnost teh 65 odstotkov ljudstva, ki producira in je ustvarilo to bogastvo, je, da seže in vzame tistih 60% bogastva, ki ga poseduje 2 milijona bogatašev, nazaj, za splošno blagostanje, ne da bi se razdelilo, ampak za splošno dobro vseh, ker so vsi producirali in so ga torej vsi deležni.

Prevzeti je treba v splošno last železnice, banke in izdajanje denarja in javnih naprav, titulacije zemljišč, ki nimajo nobene druge vrednosti kakor tisto, ki jo ustvarja naselbina, in potem je to rabiti vse v korist splošnosti. To ni konfiskacija, ni rop, ampak enostavno povračilo tistega, kar je bilo ukradeno. Toda predno izvršite to, morate dobiti iz njih rok kontrolo nad vlado. Z drugimi besedami, poslužiti se morate politične akcije."

Iz predležeče statistike o razdelbi bogastva Zed. držav na podlagi ljudskega štetja je lahko vsakemu jasno, kako nujna je za delavski — revni — razred, ki spada k 65 milijonom in ki posedujejo vsi skupaj le 7 biljonov iz 140 biljonov bogastva, politična in gospodarska izobrazba, politična in gospodarska akcija. Kapitalisti lahko vsled tega nemoteno prosperirajo in izkoriščajo, ker imajo v svojih rokah vlado in delajo take zakone, ki gredo njim v prilog, pa na škodo ljudstvu, ki producira, ustvarja. Žal, da je delavstvo še zelo nezavedno in kaj rado posluša tiste, ki ga izkoriščajo. Zato se imetek delavskih množic od leta do leta **krči**, vrste pa množe, medtem ko se na drugi strani **krčijo vrste**, to je število bogatašev, njih imetek pa množi. Kdaj se bo delavstvo zdramilo in začelo misliti s svojo glavo, zase? Kdaj? — Kdaj bo delavstvo prenehalo podpirati svoje direktne in indirektne izkoriščevalce? Indirektno izbira delavstvo svoje izkoriščevalce, kadar voli na odgovorna mesta ljudi, ki podpirajo vedomo ali nevedoma sistem, ki omogoča stanje, ki je izraženo v gornjih tabelah.

Iz te statistike je razvidno, kako nujna je za slovenske delavce v Ameriki Jugoslovanska socialistična zveza, ki potom svojega glasila in organizacij vrši svojo važno politično, gospodarsko in kulturno nalogo. Brez te izobrazbe bi bilo delavstvo za vsak boj in napredek nesposobno; bilo bi edino predmet za špekulacije in izkoriščanje tistih, ki goje sistem, kateri jim nudi udobno življenje za brezdelje. Toda jeza nad tem sistemom sama na sebi ne opravi ničesar. Treba se je učiti, razumevati, organizirati in delati.

Tajništvo J. S. Z.

SODRUGOM V DRŽAVI KANSAS!

Vsem klubom in sodrugom naznanjam, da bo prihodnja

konferenca

slovenskih socialističnih klubov v Crawford County, država Kansas,

dne 26. januarja

ob 2 popoldne v Franklinu.

Pozivam vse klube, naj zanesljivo pošljejo svoje zastopnike na to konferenco, na kateri je treba opraviti ravne važne naloge. Treba je za knjižnico izvoliti odbor za tekoče leto. V knjižnici imamo vrednost, ki se ne sme zanemariti, torej moramo imeti sklepčno sejo, da se urede stvari.

Treba je, da tudi poživimo klube, ki so prenehali z delom, kajti če bomo spali spanje pravičnega, ne bomo imeli druge pravice kot garati kakor živina.

Nadalje je tudi potrebno, da ukrenemo kaj zaradi drugih državljskih papirjev, kajti vsem je dobro znano, da ne bomo več volili s prvim papirjem.

Ker je že vsled teh vprašanj dovolj jasno, kako važna bo konferenca, upam, da ne izostane noben klub, ampak da pošljejo vsi svoje delegate, da spravimo svoje delo z uspehom.

S socialističnim pozdravom

Frank Smerdu;
konferenčni tajnik.

Cleveland, O.

Slovenski socialistični klub št. 27 priredi v soboto, 18. t. m. zvečer domačo veselico v svojih prostorih. Da ne bo tem, je pa najel poleg tega še druge prostore od direktorija Slovenskega Narodnega Doma. Ker ni imel naš klub že dolgo nikakršne podobne prireditve, upamo, da se slovensko občinstvo v velikem tševilu odzove našemu vabilu in lahko obljubimo, da ne bo nikomur žal, kdor tako stori. Vsi obiskovalci naših zabav vedo, da so resnično zabavne, in tako bo tudi s tem večerom. Razume se samo ob sebi, da bo poskrbljeno za vsakdanje potrebe; najgibnejši sodrug ima s celim štabom brigo, da bo vsega dovolj. Da pa ne bo ostalo le pri kuhinji in studencu, nam ni treba posebej naglašati. Če pravimo, da bo zabaven večer, tedaj mora biti res zabaven v vsakem oziru. Da bo res tako, bomo vedeli, kadar zapoje oskrbnikov petelin. Torej pridite in prinesite dobro voljo s seboj, za vse drugo skrbi že odbor. Prava številka dne 13. t. m. je 6409 St. Clair.

Veselični odbor.

Detroit, Mich.

Dne 5. januarja je bilo na seji Slovenskega Socialističnega kluba št. 114 sklenjeno, da bo redna mesečna seja v bodoč vsako drugo, torej ne več

Boj za pravičnost je boj za obvarovanje miru.

Italijanski aneksionisti so prezrli, da ni mogla niti Avstrija ugonobiti Jugoslovanov.

prvo nedeljo v mesecu. Razun tega se je sklenilo, da bo klub zaradi kritične dobe, ki jo preživlja proletarijat, v bodoče imel še po eno sejo vsako četrto sredo v mesecu ob 7:30 zvečer.

S soc. pozdravom Jože Kotar, tajnik.

Meadowlands, Pa.

Sodrugom Slov. social. kluba šte. 182 naznanjam, da bo prihodnja klubova seja četrto nedeljo meseca januarja ob desetih dopoldne v Slovenskem Izobraževalnem Domu. Pozivam vse sodruge, da se udeleže te seje v polnem številu, ker imamo na dnevnem redu več važnih točk in je potrebno, da jih rešimo.

Frank Koren, tajnik.

Aliquippa, Pa.

Sodruge Slov. socialist. kluba šte. 211 pozivam, da se polnoštevilno udeleže prihodnje klubove seje, ki bo v nedeljo, 19. t. m. ob 1:30 popoldne v navadnih prostorih. Na dnevnem redu imamo volitev odbora in več važnih točk, ki jih moramo rešiti. Ker je vsled epidemije zaostalo delo, je potrebno, da se ga sedaj lotimo s podvojenjo močjo. Udeležite se torej seje vsi in pripeljite še vsak vsaj po enega novega člana.

Vsem sodrugom želim srečno novo leto.

B. Jerant, tajnik.

ZASTOPNIKOM, NAROČNIKOM IN ČITATELJEM "PROLETARCA" NA ZNANJE.

Z današnjo številko prevzema upravništvo "Proletarca" sodr. Frank Petrich, tajnik J. S. Z.

Vse denarne pošiljatve za naročnino za Proletarca, knjige in Koledar in vse zadeve, ki se tičejo lista, je pošiljati v naprej na sledeči naslov:

"PROLETAREC"

3639 W. 26th Street, Chicago, Ill.

Z izpremembo upravnika in selitvijo urada, je precej upravniškega dela, to je vknjižb novih naročnikov in dostavljenje lista, kakor tudi druge korespondence zaostalo. Kakor hitro bodo zadeve v uradu urejene, bo poslovanje zopet točno. Sodrugim zastopniki in čitatelji, ki so vsled te izpremembe prizadeti, so prošeni, naj malo potrpe.

V upravništvu se nahajajo pisma, iz katerih je razvidno, da žele naročniki informacij glede Koledarja za l. 1919. Nekateri vprašujejo za ceno Koledarja, drugi kdaj izide. Na ta vprašanja naj službi sledeče pojasnilo:

1. Koledar stane 50c komad.

2. Koledar izide v kratkem in ga dobe vsi naročniki po vrsti. Tisti, ki so ga že plačali, in pa naši poverjeniki, ki ga naročajo vsako leto v večjem številu in obračunajo pozneje, dobe Koledar prvi.

Koledar bo razposlan sproti iz knjigoveznice, čim ga leta zgotovi. Sedaj je še v tiskarni.

Vsled mnogoštevilnega drugega dela, ki se je bilo nabralo, se je žal, Koledar zakasnil. Urednika

so zajeli za Slovence in sploh Jugoslovane tako važni zgodovinski dogodki, da je moral posvetiti vse svoje duševne in fizične sile tem dogodkom in delu, ki so z njimi v zvezi. In ker ne more noben človek delati čudežev ter biti ob enem in istem času na dveh mestih, je naravno, da tega ni zmožen niti naš urednik, ki je tudi le človek. Čitatelje "Proletarca" in naročniki Koledarja, o katerih je upravništvo prepričano, da razumejo te važne dogodke in njih ne lahke naloge, ne bodo jemali te, nam vsem neljube zakasnitve Koledarja za zlo. — Še malo potrpljenja — in Koledar pride.

Še enkrat: Vse zadeve tičeče se "Proletarca" in Koledarja je nasloviti v bodoče na sledeči naslov:

"PROLETAREC"

3639 W. 26th Street, Chicago, Ill.
Upravništvo

Vladna kontrola učinkuje na železniške magne te kakor kadilo na hudiča. Če se človek zamisli v njih kožo, se ne more čuditi. Bivši kajzer si ni mogel domisliti sveta brez njegovega veličanstva in če bi mu bil kdo leta 1914. prerokoval, da bo čez štiri leta navaden privatnik, Nemčija pa republika, bi bil prepričan, da se Evropa pogrezne v oceanu ali pa da se zgodi kakšna druga svetovna katastrofa. Tako so bili železniški mogotci prepričani — kolikor je pri takih gospodih izraz "prepričani" opravičen — da je brez njih promet nemogoč. V navaden ljudski jezik bi se to prepričanje lahko prestavilo: Da mora nastati kaos v interesu njihovih profitov. V resnici ta kaos ni hotel priti, četudi se ni manjkalo poizkusov, da bi se diskreditirala vladna kontrola. Nasprotno je res, da se je kaos v vojni dobi le s to kontrolo preprečil. Toda kaj naj gospodje počno z boljšim redom, če ne morejo polniti svojih žepov po svoji absolutni volji? Če bi imela nenasitnost le količkaj meja, se sicer ne bi smeli pritoževati, kajti tudi sedaj dobivajo obresti brez truda; ali poželjivost je večja in kliče po povračilu "pravice". Diferenca je le v tem, kako se razlaga pravica. Gospodje menijo, da so železnice za njih profit na svetu; ljudstvo misli, da so zadoščenje toransportnih potreb. Iz teh dveh razlag se ne more nikdar narediti ena. Torej se mora ena umakniti. Katera stori to, odloči lahko ljudstvo, če bo znalo svoje interese tako odločno braniti, kakor znajo magnati.

Nikar ne recite, da se v naših časih ne gode več čudeži. Le nevera je tako razširjena, kakor še nikdar ne. Sicer je res, da nam astronomi razlagajo "egiptovsko temo" s solničnim mrkom. Obujenje mrliča nam tolmačijo tako, da je človek le navidezno mrtev, vsled česar ni čudež, ako se zdrami, kadar minejo vzroki otrplosti. Toda, ljudje božji, dr. Liebknecht je bil v Berlinu ubit; to ni bil krč, ampak smrt. In ko je bil mrtev kakor kamen, je zbežal iz Berlina. Oboje, smrt in beg, je bilo črno na belem. Pa naj še kdo pravi, da se ne gode več čudeži!

== S. R. Z. ==

MILJONDOLARSKI SKLAD.

Po deželi vlada velika nestrpnost radi milijondolarskega sklada. Tako vsaj razvidimo iz mnogostevilnih pisem, ki smo jih prejeli zadnje dneve. Rojaki in rojakinje zahtevajo nabiralne pole in navodila, nekateri sploh niso mogli več čakati, ampak so kar poslali na glavni urad svoj narodni prispevek.

Naj povemo, da je finančni odsek S. R. Z. storil vse mogoče, da se kampanja kar najhitreje prične, toda ovire imamo z znaki. Te smo naročili še v sredi meseca decembra in ker so bili prazniki, je delo vsled tega zaostalo. Pole in vse drugo pa imamo pripravljeno in ko hitro prejmemo znake, razpošljemo na vse tajnike in tajnice vseh slovenskih društev podpornih organizacij in S. R. Z. podrejenim podružnicam, kakor tudi vsem tistim rojakom in rojakinjam, ki so nam pisali, da jim naj pošljemo nabiralne pole.

Prosimo torej potrpljenja.

Zadnji dan kampanje za milijondolarski sklad je bil določen 2. februar, toraj je še dovolj časa. Čehi in Slovaki so določili samo en dan za njihov narodni sklad in v enem samem dnevu je njihov narod prispeval okoli poldrugi milijon dolarjev. Slovenci bomo imeli več kot en dan na razpolago. Stvar smo dali v javnost zato toliko časa prej, da bo vsak rojak in rojakinja vedel in se že vnaprej pripravil storiti svojo dolžnost, ko bo nabiralec s polo prišel do njega.

Ko bi samo en kvoder ali dolar zadostoval, ne bi bilo treba o tem prav nič govoriti en mesec prej, ker pa računamo, da je nas Slovencev približno dvesto tisoč in med temi je veliko takih, ki so mlajni in bodo rajše videli, da narod še naprej hlapčje pod tujimi jarmi, zato en kvoder ali dolar ne bo zadostoval. Komaj bi bilo, če bi vsak odraščeni rojak ali rojakinja daroval najmanj deset ali petindvajset dolarjev.

Ženski odsek S. R. Z. v Clevelandu je že poslal \$150 za milijondolarski sklad. Tako so začele rodoljubne žene in dekleta predno so dobile v roke nabiralne pole. In da ne bodo one zaostale za moškimi, ko enkrat pride do resnega dela, smo prepričani. Tekma bo zanimiva.

Rojaki po deželi, posebno pa slovenski fantje, ki dobro služijo in nimajo prav nobenega izgovora, bi si morali vzeti za vzgled slovenske dijake v Dubuque, Iowa. Od tajnika Slov. Knjiž. Društva Antona Slabe, Dubuque, Iowa smo prejeli poštno nakaznico za \$154 in pismo sledeče vsebine:

"Kot sem Vam že v zadnjem odgovoru na Vaše pismo izrekel upanje, da ne bodo slovenski dijaki zadnji v kampanji za milijondolarski sklad S. R. Z., Vam sedaj pošiljam poštno nakaznico za \$154.00, katero svoto smo nabrali na zadnji seji našega društva. Darovali so sledeči: A. Grden \$21.00; M.

Gnus \$15.00; A. Furlan \$10.00; L. Beniger \$5.00; J. Šiškovič \$2.00; A. Šprogar \$20.00; A. Slabe \$10.00; Frank Likar \$7.50; K. H. Poglodič \$7.50; Ivan Trojar \$77.00; F. Modic \$10.00; A. Zakrajšek \$15.00; I. Rebolj \$10.00 in I. Šprohar \$10.00 — skupaj \$154.00."

Naši vrli slovenski dijaki, na katere je ves narod ponosen, so sinovi delavskih starišev. Za šolnino in stanovanje, hrano in obleko si morajo sami skrbeti, t je delati morajo po šolskih urah da si za služijo nekaj centov, da pokrivajo svoje stroške. Če pomislimo na vse to, je njihova požrtvovalnost velikanska in zato jim gre vso čast. Slovenski fant, ki delaš v "majni" ali fabriki in služiš primerno plačo, koliko boš pa ti položil na altar?

Frank Lipar, tajnik krajevne org. v Trommaldu, Minn., piše: Pošljite mi 25 znakov brez zvezde, 12 z eno zvezdo, 12 z dvema zvezdama, šest s tremi zvezdami in dve diplomii, eno za me in eno za Franka Ovca." Tako se govori!

Glas iz mormonske dežele, kjer imajo palače zidane iz srebrne rude: "Hura za en milijondolarski sklad! Let's go over the top!" (Mike Žugel, Murray, Utah.)

VSEM ZAVEDNIM SLOVENCEM IN SLOVENKAM V ST. LOUIS, MO.

Rojaki! Znano Vam je, kakšna nevarnost preti našemu narodu od strani italijanskih imperialistov, ki so se namenili, da bi vzeli vso jadransko obal, Idrijo in Postojno, kraje, v katerih žive Slovenci, ki torej po nobeni pravici ne morejo pripasti drugemu narodu. Italijanska propaganda je potrošila težke milijone v Ameriki, hoteča vteptati svetu v glavo, da so dotični kraji italijanski.

Z denarjem se marsikaj premore in to je, na kar se zanašajo italijanski propagandisti. Nevarnost, ki prihaja od njih, je pa večja, kakor v minulih stoletjih, ko so Turki ropali in požigali slovenske kraje. Turki so jemali imetje, italijanski aneksionisti pa nam skušajo vzeti zemljo in nas narodno uničiti.

Naš narod je maloštevilen in vojna ga je decimiral. Če se odtnga od našega ozemlja tak kos, kakor želi italijanski imperializem, bi ostalo Slovencev tako malo, da bi bila to njih narodna poguba. Če hočemo, da uidejo Slovenci tej usodi, moramo napeti sile do skrajnosti in biti pripravljene na vsako žrtev, kajti sicer bo zgodovina zapisala, da je bil narod, pa ga ni več, ker se v najkriticnejši dobi ni zavedal svoje naloge.

Koliko naših bratov v domovini, ki so delali za svobodo in pravico, je dobilo za plačilo vrv okrog vratu ali krglo v sree! Žrtvovali so svoje življenje. Od nas se ne zahteva toliko; toda kar je v naših močeh, moramo storiti, da bomo imeli mirno vest.

Eksekutiva Slovenskega Republičanskega Združenja je sve to dobro premislila, ter sklenila, da se

ADVERTISEMENT

Slov. delavska

podpornna zveza

Ustanovljena dne 26.
avgusta 1908.Inkorporirana 22. aprila
1909 v državi Penn.

Sedež: Johnstown, Pa.

GLAVNI URADNIKI:

Predsednik: IVAN PROSTOR, 6120 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio.

Podpredsednik: JOSIP ZORKO, R. F. D. 2, Box 113, West Newport, Pa.

Glavni tajnik: BLAŽ NOVAK, 634 Main St., Johnstown, Pa.
1. Pom. tajnik: FRANK PAVLOVČIČ, 634 Main St., Johnstown, Pa.

2. Pom. taj.: ANDREJ VIDRICH, 170 Main St., rFranklin, Conemaugh, Pa.

Blakajnik: JOSIP ŽELE, 6502 St. Clair Ave., Cleveland, O.
Pom. Blagajnik: ANTON HOCVAR, R. F. D. 2, Box 27, Bridgeport, O.

NADZORNI ODBOR:

Predsednik nadzor. odbora: JOSIP PETERNEL, Box 95, Willock, Pa.

1. nadzornik: NIKOLAJ POVŠE, 1 Grab St., Numrey Hill, N. S. Pittsburgh, Pa.

2. nadzornik: IVAN GROŠELJ, 885 137th St., Cleveland, O.

POROTNI ODBOR:

Predsednik porot. odbora: MARTIN OBERŽAN, Box 72, East Mineral, Kans.

1. porotnik: FRANC TEROPČIČ, R. F. D. 3. Boš 146, Fort Smith, Ark.

2. porotnik: JOSIP GOLOB, 1916 S. 14th St., Springfield, Ill.

VRHOVNI ZDRAVNIK:

Dr. JOSIP V. GRAHEK, 843 E. Ohio St., Pittsburgh, Pa.

Glavni urad: 634 Main St., Johnstown, Pa.

URADNI GLASILO:

"GAS NARODA." 82 Cortlandt Street, New York City.

Cenjena društva, oziroma njih uradniki, so uljudno prošeni pošiljati vse dopise naravnost na glavnega tajnika in nikogar drugega. Denar naj se pošlje edino potom Poštinih, Expressih, ali Bančnih denarnih nakaznic, nikakor pa ne potem privatnih čekov. Nakaznice naj se nastavljajo: Blaž Novak, Title Trust and Guarantee Co. in tako naslovljene pošiljajo z mesečnim poročilom na naslov gl. tajnika.

V slučaju, da opazijo družtveni tajniki pri poročilih glavnega tajnika kake pomanjkljivosti, naj to nemudoma zaznajo uradu glavnega tajnika, da se v prihodnje popravi.

razpiše milijonski fond, da bi bilo mogoče delovati ter prepričati vlade zaveznikov, posebno Amerike o naših pravičnih zahtevah.

Za vsako propagando pa je treba denarja in sicer mnogo denarja. Toda tu gre za slovenski narod in nam ne sme biti nobena svota prevelika, da rešimo narod preteče italijanske sužnosti.

Podružnica S. R. Z. v St. Louis, Mo.,

je na redni seji izvolila sledeče kolektorje za milijonski fond: Frank Žvanut, Anton Petrovič, John Mihelič, Joe Barut, Rudolf Stekar, Andrej Sila, John Mislaj in John Skubic, ki bodo v teku enega meseca kolektati v našem mestu. Kdor bo daroval, bo sam zapisal svoto, katero daruje, kakor tudi svoje ime. Plačilni listi, ki bodo lastnoručno podpisani, bodo pazneje vezani v knjigo, katera so bo poslala v Ljubljano v državni arhiv, kjer bo spominjala na požrtvovalnost ameriških Slovencev, dokler bo eksistiriral slovenski narod.

Razen tega prejme še vsak, kateri daruje od enega do pet dolarjev, znak slovenske barve z napisom S. R. Z. Jugoslavija, kdor daruje od pet do deset dolarjev, dobi znak slovenske barve z napisom S. R. Z., Jugoslavija ter ene zvezdo.

Kdor daruje od deset do petindvajset, dobi znak z dvema zvezdama in napisom.

Kdor daruje od 25.00 do 50.00 dolarjev, prejme znak s tremi zvezdami, kdor daruje nad 50.00 dolarjev, prejme vse te znake, zraven pa še diplomu, na kateri bodo lastnoručno podpisani izvrševalni odborniki ter pritisnjen pečat S. R. Z.

Bratje Slovenci in Slovenke, da ne bomo delili usode beneških Slovencev, zdramimo se zdaj, ko pride kolektor do Vas. Prispevajte vsak po svojih najboljših močeh.

ODBOR.

Med mnogimi problemi, ki delajo zaveznikom preglavice, je Rusija, o kateri so med njimi očitno različni nazori. Neka vest pravi, da je angleška vlada podala predlog, naj se pripuste zastopniki boljševikov na mirovno konferenco, če prenehajo z boji, dokler se razpravlja o miru. Temu predlogu trdovratno nasprotuje francoska vlada, ki označuje boljševike enostavno kot morilce. Ali je ta karakterizacija pravilna ali ne, je doslej še odprto vprašanje. Taktika boljševikov nam ni bila nikdar simpatična, toda kar se tiče ruskih umorov, smo bili ves čas odvisni od vesti, ki jih javnost ni mogla zadostno kontrolirati. Vsekakor pa se je pokazalo, da je bilo prav mnogo strašnih vesti enostavno zlaganih. Tako n. pr. je bil Plehanov "ubit", potem je pa prišlo na dan, da je umrl naravne smrti. Ubita je bila Breškovskaja, pa je še danes živa. Ubit je bil Maksim Gorkij, pa je sedaj član sovjeta. Kdove koliko drugih takih umorov se nikdar ni izvršilo? Ali vprašanje je, kako naj se uresniči samoodločevanje narodov, če ne bo Rusija sploh imela besede? Kako naj se ustanovi liga narodov brez tako velikega naroda, kot je ruski? Ruske zadeve so prepletene z zadevami drugih narodov; kako naj se to razmota brez ruskega sodelovanja? Zdi se, da so nekatera taka vprašanja francoski vladi popolnoma tuja. Monsieur Clemenceau in Pichon sta menda tudi prezrla, da bi bila vsaka konferenca nemogoča, ako bi imele na njo pristop le vlade, ki v vseh rečeh popolnoma soglašajo. Nasprotja najbrže ne bodo le med Clemenceaumem in Leninom, ampak tudi med drugimi državniki, ki bodo kljub temu morali sedeti za eno mizo. Umevno je, da ne morejo boljševiki zastopati vse Rusije, ker se njih vlada v resnici ne razteza tako daleč; ali gotov del Rusije de facto priznava njih oblast, in kakor je videti, je Lloyd George v tem bolj praktičen, kakor Clemenceau. Sicer je pa, če ne motijo znamenja, tudi med boljševiki nastal obrat in spoznavajo razne napake, ki so jih doslej storili. Ali ne bi bilo pametneje podpreti ta preobrat, kakor pospeševati nadaljevanje krvavih, a neplodnih bojov?

Po pisavi nekaterih časopisov bi moral biti že ves svet boljševiški. Uganka je, zakaj slikajo nekateri ljudje tako radi hudiča na steno.

V vsej zgodovini so odločevali interesi. Na površju se kaže stvar véasi drugače; postanek krščanstva in njegovo zmago so n. pr. slikali povsem idealistično, etično. Ali površje samo ne razodeva sil, ki učinkujejo pod njim. Krščanstvo je imelo ideje in ideale; vendar pa je bilo predvsem revolta siromakov in potlačeni. Zmaga krščanstva je bila v bistvu zmaga Konstantinovih cesarskih interesov. Da bi odločevala etika, bi bilo potrebno, da postanejo etični interesi človeštva močnejši od drugih. To se pa pravi, da bi morali materijalistični interesi, ki igrajo danes glavno vlogo, izgubiti svojo moč. Za tem gre socializem, ki hoče izravnati materijalne interese v družbi tako, da prenehajo gospodarska nasprotja. Le če se to doseže, postanejo drugi, višji interesi dovolj močni, da jim pripade odločevanje v nadaljnjem razvoju. V tem je etična utemeljitev socializma.

Revolucionarni boji v Nemčiji se nadaljujejo in zahtevajo mnogo žrtev. To je gotovo dejstvo, četudi je očitno, da je v vesteh, ki jih širijo brzojavni, toliko neresne kolikor lukenj v dobrem siru. Tudi ni popolnoma jasno, zakaj besne vsi ti boji. Z imeni, z izrazi 'Spartakovci', 'boljševiki', 'Ebertovci' i. t. d. ni mnogo povedano, in besede o radikalnih in zmernih strujah ne odgovarjajo na vprašanja, v čem so te struje radikalne ali zmerne. Vsekakor pa je bila nemška revolucija neizogibna; z občečloveškega in demokratičnega stališča se mora tudi priznati, da je bilo dobro, da je prišla. Resnično je vsaj pol sveta čakalo na to revolucijo in hrepenelo po njej. Ali sedaj, ko je prišla, ne gre tako, kakor se odvijajo klopčič. In na vseh straneh je stok in godrnjanje, tarnanje in preklinjanje. Tako je, kakor da niso imeli ljudje, ki so koprneli po tej revoluciji in molili zanjo, nobene slutnje, kaj da je pravzaprav revolucija. Več kakor resničnega presenečenja je pa v tej stvari hinavščine, kajti leta 1919. po Kristovem rojstvu si ne more nihče misliti, da je revolucija piknik. Če bi bila Nemčija kulturno, politično in gospodarsko primitivna dežela, bi bilo mogoče, da bi bili tam le dve struji in bi se ves boj vodil le med njima; z zmago ene teh struj bi bila revolucija lahko končana. Kjer so vse razmere komplicirane, mora biti tudi revolucija komplicirana, kar je obenem vzrok, da so njeni dogodki nejasni vsem, ki ne poznajo natančno vseh razmer. To pa ne velja le za Nemčijo, ampak za vsako deželo, ki je toliko razvita, da se ne more njeno prebivalstvo razdeliti enostavno v dve "struji". Kjerkoli pride dandanes v kulturni deželi do revolucije, mora za zunanjega opazovalca postati kaotična, in vsaka bo zahtevala velike žrtve. Idilična teorija, da se izvrši revolucija s par dekreti in govori, ob katerih počijo par pušk za šalo, nima za sedanost nobene veljave več.

Iz tega pa sledi, da ni revolucija najprimernejši predmet za človeške želje. Komur je žal krvi, ne bo iz same romantike koprnel po revoluciji. Na drugi strani je pa treba vpoštevati, da se ne morejo z nobenim sredstvom prepričati izpremembe, za katere dozori čas. Kdor se jim upira, izziva silo, ki prinaša take izpremembe in s svojim odporom povzroča revolucijo.

Odgovornost ne pada tedaj na revolucionarje, temveč na reakcionarje. Revolucije so strašne, ali prepričati jih je mogoče le na ta način, da se mirno da času, kar zahteva in kar mu gre.

Sodrug Vitomir Korač je minister dela v skupni jugoslovanski vladi. To je imenovanje, ki ga jugoslovansko delavstvo lahko najodkritosrečneje pozdravlja. Korač je star sodrug, ki je izkusil vse gorje bojevnika za pravice ljudstva. Leta 1897. je bil med tistimi sodrugi, ki jih je Khuenova morilska justica spravila v zloglasni proces v Mitrovici in je predsedel dve leti v ondotni predpotopni ječi, v kateri je izgubil zdravje. Kljub temu ni nikdar odnehal v boju in je igral važno vlogo tudi v revoluciji zoper Avstrijo. Korač je po vsej svoji preteklosti poklican, da zastopa delavstvo v novi vladi, in ni dvoma, da ga bo dobro zastopal.

Delničarjem Jugosl. Del. Tiskovne Družbe NA ZNANJE!

V smislu zakonov države Illinois in seje direktorija dne 5. decembra 1918 se vrši v petek dne 31. januarja 1919 ob 8. zvečer v prostorih upravnštva Proletarca, 3639 W. 26th St.

XI. redni občni zbor delničarjev Jug. delavske tiskovne družbe s sledečim dnevnim redom:

1. Otvoritev zbora po predsedniku;
2. Volitev odbora za pregledanje pooblastil;
3. Volitev predsednika za občni zbor;
4. Čitanje zapisnika zadnjega običnega zbora;
5. Poročila tajnika, blagajnika in drugih odbornikov;
6. Poročilo upravitelja in urednika;
7. V korist družbe;
8. Urejevanje in agitacija za list;
9. Razno;
10. Volitev direktorija za leto 1919.
11. Razpust zbora.

Delničarji, ki iz enih ali drugih vzorkov ne morejo prisostvovati običnemu zboru, naj pošljejo svojim zapunikom pooblastila, da jih na zboru zastopajo. Vsaka delnica ima en glas.

Za Direkt. Jugosl. Del. Tisk. Družbe

F. J. Aleš, tajnik.

VAŽNO ZA NAROČNIKE!

Zakon zahteva, da mora vsak naročnik imeti list plačan v naprej. Ne na nas, temveč na vas je ležeče, če hočete imeti vse številke Proletarca. Vi imate na svojem naslovu v oklepaju številko, ki pomeni, do kdaj imate list plačan. Prihodna številka lista je (593) in če je Vaša številka na naslovu taka ali pa še manjša, tedaj takoj obnovite naročnino, ker smo drugače po zakonu prisiljeni, da Vam takoj ustavimo list.

Korespondenca upravnistva.

Mart. Meznarich, Klein, Mont.
— Pošljite imena dotičnih naročnikov, za katere ste poslali naročnino.—

Predloga, ki jo je bil priporočil predsednik Wilson in ki določa \$100,000,000 za lačne Evropejce, je dobila življenje, ko jo je sprejel zborniški odsek. Za predlogo je glasovalo pet članov odseka, proti pa trije.

Delavska stranka za Cook County je v nedeljo imenovala svoje kandidate za občinske volitve v Chicagi. Kandidat za župana je John Fitzpatrick, predsednik "Delavske federacije" v Chicagu; za mestnega pisarja John Kikulski, poljski organizator za klavniške delavce; za mestnega blagajnika je Knute G. Torkelson, tesarski delavec. — Fitzpatrick je izjavil, da bo stranka sprejemala darove za volilno kampanjo le od duševnih in ročnih delavcev. Bivši občinski svetovalec Rodriguez je prerokoval, da se mlada neodvisna delavska stranka kmalu razširi preko vseh Združenih držav.

Na konferenci delavske stranke v New Yorku je bila sprejeta platforma, ki zahteva dalekosežne socialne, industrialne in politične zahteve. Konvencija je odobrila tudi mirovne cilje predsednika Wilsona.

Platforma zahteva samoodločevanje narodov, protestira proti vmešavanju v notranje zadeve Rusije in drugih narodov in zahteva umaknitev zavezniških čet iz Rusije. Izjavlja se za ligo delavcev vseh narodov, ki naj bo dopolnilo k ligi narodov, in katere namen naj bo "uničenje avtokratičnega in gospodarskega imperializma" po vsem svetu.

Dalje izreka opozicijo proti splošni vojaški službi v mirnem času in jo prizna le v vojnem času, če se ljudstvo izreče za vojno s splošnim glasovanjem. Zahteva tudi odprto diplomacijo, odpravo tajne diplomacije in kronanih vladarjev.

Generalni pravdnik Thos. W. Gregory je naznanil svojo resignacijo, ki stopi v veljavo 4. marca. Wilson je sprejel resignacijo. Gregory pravi, da zapušča službo iz zdravstvenih razlogov.

MILWAUKEE, WIS.

Seje slovenskega soc. kluba se vrševsak drugi in četrti petek v mesecu v "Ilirija dvorani", 30—1st Ave. Ker so vedno važne stvari na dnevnem redu, zato Vas veže dolžnost, da pridete vsi na sejo. Pripeljite s sabo tovariše, ki se zanimajo za razredni boj in še niso v organizaciji.

John Lenko, tajnik

Pravi socialist ne sme biti rezervist, ampak mora biti vedno aktiven vojak svoje stranke. Kdor nosi svoje prepričanje le sam v sebi, ne koristi nič ne sebi, ne svoji stvari. Prepričevati mora tiste, ki še niso prepričani.

Pravo bogastvo.

Želimo, da vam tekoče Novo leto prinese vsem pravo bogastvo neizrečenega veselja in zdravja, ki je dražje od zlata, tako namreč izražajo mnoga voščila. In brezdvomno je omenjeno prava resnica. Berite kaj nam piše Mrs. Eigel Pl. Baltimore, Md., 20. dec. 1918: Trpela sem dalj časa od tužnosti in nobena stvar me ni mogla spraviti v dobro voljo, dokler me ni Trinerjevo Grenko Vино zopet spravilo v ravnotežje. Sedaj se čutim prerojeno. Slaba volja, glavobol, nervoznost itd., so posledki slabega želodeca, in v teh slučajih je Trinerjevo Grenko Vино pravo zdravilo. V lekarnah \$1.10. — Za ozeblino, spahke, oteklino, za revmatične, nevralgične bolečine, putiko itd. ni boljšega zdravila kakor Trinerjev Liniment. 35 in 65c. V lekarnah, po pošti 45 in 75c. — Jos. Triner Company, 1333-1343 S. Ashland Ave., Chicago, Ill.

ZANIMIV ČLANEK O NADZOROVANJU BANKE ZVANE "CLEARING HOUSE".

Kaj to pomeni za ljudstvo, če je banka pod nadzorstvom "Clearing House".

Vse banke, ki imajo zvezo s Chicago Clearing House, so podvržene strogemu nadzorovanju od uradnikov tega zavoda.

da. Pregledovanje računov in imetja se mora vršiti najmanj enkrat na leto. Izvedenci natančno preiščejo stanje vsake banke. Vso gotovino preštejejo, pregledajo vse note, varščine, vknjižbe in druge vrednostne listine, se prepričajo o fondih, ki so naloženi v drugih bankah in pregledajo knjige in račune. Če najdejo izvedenci kake slabe ali dvomljive vrednostne listine, se te ne štejejo več kot imovina banke. Ako se je skrčila vrednost bančnega premoženja, mora banka kazati pravilno vrednost v svojih knjigah. Če banka drzno špekulira in se ji pride na sled, mora to takoj opustiti. Vse, kar je slabo, riskirano, se mora takoj odstraniti in nadomestiti z boljšim. Če vsega tega banka hitro ne popravi in stori, izgubi vse nadaljnje ugodnosti in pravice, ki jih uživajo banke, katere so združene v Clearing House.

Kedar se odzamejo kake banki te ugodnosti ali če ni sprejeta v Clearing House ima slednja za to dober vzrok. Na drugi strani pa je o banki, ki je članica te zveze, že to dovolj jasen dokaz, da ima dobro imovino, da je njen kredit dober in da vodi svoj denarni promet po predpisih, varno in sigurno.

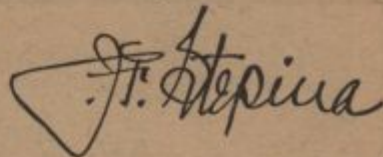
Načrt za nadzorovanje bank potom Clearing House je bil izdelan v Chicagu pred desetimi leti, od katerega časa naprej ni bankrotirala niti ena banka, ki je bila v zvezi s tem Clearing Housem. Ako je šlo na ali drugi banki slabo vsled panike ali vojake, so ji takoj priskočile na pomoč druge Clearing House banke in ji pomagale, dokler se niso povrnilo zopet normalne razmere. Ta Clearing House nadzorovalni načrt se je pokazal tako vreden, da so povsod, kjer koli se nahaja kak Clearing House, sprejeli ta načrt.

American State Bank je v zvezi s tem Clearing Housem, je pod njegovim nadzorstvom in ima vse privilegije te banke, kateri poda vsako leto pet popolnih računov.

American State Bank pa je tudi pod državnim nadzorstvom in odda vsako leto pet detajliranih računov o stanju Banking Departmenta države Illinois.

Napravite NAŠO banko za VAŠO banko in Vaš denar bo varen in ga lahko dvignete, kekar ga želite.

Vprašajte za seznam naših First Gold hipotek. Kakor tudi seznam \$100.00 in \$500.00 zlatih hipotečnih bondov.

predsednik.

AMERIŠKE DRŽAVNE BANKE

Blue Island Ave., vogal Loomis in 18.

Severov Almanah za Slovence za leto 1919

ZASTONJ!

Vprašajte za naš Almanah v lekarni. Dobi se popolnoma brezplačno. Ako vam ne more ustreči vaš lekarnar, potem pišite direktno nam. Povejte vsem vašim prijateljem o tem. Mi želimo, da bi vsakdo imel enega teh Almanahov v svoji hiši.

W. F. SEVERA CO., CEDAR RAPIDS, IOWA.

Preizkušena domača zdravila.

Kašelj in gripa so sedaj nekaj navadnega. Da se tega rešite in preprečite druge posledice, rabite **Severa's Balsam for Lungs** (Severov Balsam za pljuča), ki je izvrstno zdravilo proti kašlju. Cena je 25c in 50c.

Neprebavnost naredi bolnika slabotnega, privede do zaprtice in splošne onemoglosti. **Severa's Balsam of Life** (Severov življenjski balsam) pomaga pregnati te bolezni. Ojači ves telesni sistem in privede jetra k pravemu delovanju. Cena 85c.

Slast do jedi pomeni splošno dobro zdravje. Da zaželite slast do jedi in ohranite, tedaj vzemite **Severa's Stomach Bitters**. (Severov žilodoljni grenčec). Mala doza od časa do časa čudovito pokrepča človeka. Cena 75c in \$1.50.

Liniment bi se moral rabiti proti revmatizmu in nevralgiji; poznan je, da pomaga ustaviti bolečine, ujed in ščipanje. **Severa's Gothard Oil** (Severovo Gothardsko olje) je izvrstni liniment za take slučaje. Cena je 30 in 60c.

Žena in dekleta so zelo podvržene raznim boleznim in vsled tega so mnogokrat nezmožne opravljati svoja vsakdanja dela. **Severa's Regulator** (Severov Regulator) se toplo priporoča v uporabo proti takim boleznim. Cena \$1.25.

Hrbotbol navadno izvira iz obistnih nerednosti. Proti temu najdete kot najboljše zdravilo **Severa's Kidney and Liver Remedy** (Severovo zdravilo za obisti in jetra). To je izvrstna pomoč za take bolezni. Cena 75c in \$1.25.

Glavobol zahteva takojšnjo pažnjo. To storite lahko s tem, da vzamete eno ali dve **Severa's Wafers** (Severov prašek zoper glavobol). Cena 25c.

Nečista kri je glavni vzrok turor, prištev, krast in drugih kožnih izbruhov. Vse to naj se zdravi s čiščenjem krvi. **Severa's Blood Purifier** (Severov kričistilec) je izvrstni pripomoček. Cena \$1.25.

Slabi živci prinašajo nervoznost in izgubo spanca, histerijo in oslabelost. Ako hočete ojačiti ves vaš živčni sistem, tedaj rabite **Severa's Nervoton** (Severov Nervoton). To je izvrstna tonika za utrujene živce. Cena \$1.25.

Zaprtnica navadno povzroča omotico, oslabelost, zlatenico in razne jetrne nerednosti, katerih se lahko obvarujete s pravilnim vporabljenjem **Severa's Liver Pills** (Severove jetrne kroglice). Te navadno hitro delujejo. Cena je 25c.

Mazilo za rane, ki hitro zdravi ne le rane, ampak tudi vse praske, oparjenost in opekline kakor tudi, ako ste se vrezali; je zelo potrebno zdravilo vsaki hiši. Poskusite **Severa's Healing Ointment** (Severovo zdravilno mazilo), to je zelo dobro mazilo. Cena 25c.

Srbečica kože, znana kot garje, lišaj, kraste, mali kožni izpahki, itd., se hitro odpravi z vporabljenjem **Severa's Skin Ointment** (Severovo mazilo zoper kožne bolezni). Cena 50c.

Severova domača družinska zdravila se prodajajo pri vseh lekarnarjih. Vprašajte vašega lekarnarja po njih, in ako vam on ne more ustreči ali jih ne morete dobiti v bližini, kjer živite, tedaj pošljite vaše naročilo naravnost nam.

W. F. SEVERA CO., Cedar Rapids, Iowa.

"CAS"

je edina slovenska revija v Ameriki. "Čas" prinaša lepe povesti, koristne gospodarske in gošpodinske nasvete, znanstvene zanimivosti, pođučne in narodu potrebne razprave, mnogo mičnih slovenskih pesmic in poleg tega pa prinaša lepe in umetniške slike.

List shaja mesečno na 32 straneh in stane samo \$2.00 na leto, za pol leta \$1.00. Naroča se pri "Čas", 2711 So. Millard Ave., Chicago, Ill., v Clevelandu in okolici pa na 6033 St. Clair ave.

Severova zdravila vzdržujejo zdravje v družinah.

Kašelj

najsibo pri otrocih ali odraslih, se ne sme nikdar zanemariti. Kašelj je znak prehlajenja in ga je treba takoj lečiti. Nikoli vam ne bo žal vzeti

Severa's Balsam for Lungs

(Severov Balzam za Pljuča), ki je zelo prijetno zdravilo proti kašlju, prehladu, bođu, hripavosti in kadar v grlu boli. Zelo priporočljivo je za novorojenčke, otroke in odrasle. Cena 25 in 50 centov v vseh lekarnah.

Severov Almanah za Slovence za leto 1919 je gotov in pripravljen za razpečavanje v vseh lekarnah ali pa naravnost od

W. F. SEVERA CO.
CEDAR RAPIDS, IOWA

Previdne gospodinje

imajo doma vedno eno steklenico
Dr. Richterjevega

PAIN-EXPELLER

Zanesljivo sredstvo za vtrenje pri revmatičnih bolečinah, prehladu, zavstavljenju itd.

Jedino pravi s varstveno znamko sidra

35c. in 65c. v lekarnah in naravnost od

F. AD. RICHTER & CO.
74-80 Washington Street, New York, N. Y.

Delavec, ki ne čita svojega glasila, je nepopoln delavec. On je hlapec svojega gospodarja, nikdar pa in v nobenem oziru ne sam svoj gospod.

Edini slovenski pogrebnik

MARTIN BARETINČIČ

324 BROAD STREET

Tel. 1475

JOHNSTOWN, PA.

PAZITE IN HRANITE

Narodni izrek pravi: "Pazite na vaš beli denar za črne dneve." To pomenja toliko kakor prvo pazite in hranite dokler ste še zdravi in mladi, da boste imeli nekaj za stara in onemogla leta.

Vsak človek mora paziti in hraniti, ke le to je edina pot, ki vas vodi v neodvisnost. Prvi dolar, ki ga date nastran, se lahko ceni kot temeljni kamen poslopja za katerim vsaki stremi. Dobro je vedno imeti na pametu narodni izrek ki pravi: "Zrno do zrna pogača: kamen na kamen palača". Najtežje je početek ali brez početka ni nikdar ničesar. Zatorej pričnite vlagati vaš denar še danes, ampak pazite, da ga nalagate v gotovo in varno banko. Z vlogo enega dolarja dobite vašo bančno knjižico.

Mi sprejemamo denar na hranilno vlogo in plačamo po 3% obresti od njega.

Posiljamo denar v Italijo, Rusijo in Francosko.

Prodajemo prve posojilne mortgage (markeče) in dajemo v našem varne hranilne predale.

Sprejemo upise za parobrodno potovanje v staro domovino po vojni.

KASPAR STATE BANK

1900 Blue Island Avenue, Chicago, Ill.

Kapital, vloge in prebitek znaša nad \$6,000,000.

Naivečia slovanska tiskarna v Ameriki je

Narodna Tiskarna

2146-50 Blue Island Avenue, Chicago, Ill.

Mi tiskamo v Slovenskem, Hrvaškem, Slovaškem, Češkem Poljskem, kakor tudi v Angleškem in Nemškem jeziku. Naša posebnost so tiskovine za društvo in trgovce. :- :- :-
"PROLETAREC" se tiska v naši tiskarni

KADAR potrebujete društvene potreščine kot zastave, kape, regalije, uniforme, pečate in vse drugo obrnite se na svojega rojaka

F. KERŽE CO.,
2711 South Millard Avenue.
CHICAGO, ILL.

Cenike prejnate zastonj. :-

Vse delo garantirano.

Dr. W. C. Ohlendorf, M. D.

Zdravnik za notranje bolezni
in ranocelnik.

Zdravniška preiskava brezplačna — plačati je le zdravila. 1924 Blue Island Ave., Chicago. Ureduje od 1 do 3 pop.; od 7 do 9 zvečer. Izven Chicago živeči bolniki naj pišejo slovensko.

CARL STROVER

Attorney at Law.

Zastopa na vseh sodiščih.

Specialist za tožbe v odškodninskih zadevah.
Št. sobe 1009.

133 W. Washington Street.

CHICAGO, ILLINOIS.

Telefon: Main 3989.

Ali veste za letovišče Martin Potokarja? Seveda. To je "VIL-LAGE INN" s prostornim vrtom za izlete.

Vodnjak z studenčno vodo na Martinovi farmi je poznan po vsej okolici.

Ogden Ave., blizu cestne železniške postaje, Lyons, Ill. Telefonska številka 224 M.

LOUIS RABSEL.

SHAJALIŠČE SLOVENCEV.

NA 460 GRAND AVE.,

KENOSHA, WIS.

Telefon 1199.

MODERNA KNJIGOVEZNICA.

Okusno, hitro in trpežno dela za privatnike in društva. Sprejemamo naročila tudi izven mesta.

Imamo moderne stroje. Nizke cene in poštena postrežba.

BRATJE HOLAN,

1638 Blue Island Ave.,

(Adv.)

Chicago, Ill.

SLOVENC!

pristopajte k

SLOVENSKE NARODNE POD-
PORNJE JEDNOTE.

Naročite si dnevnik "Prosve-
ta". List stane za celo leto \$4.00,
pol leta pa \$2.00.

Vstanavljajte nova društva. De-
set članov(ice) je treba za novo
društvo. Naslov za list in za taj-
ništvo je: 2657 So. Lawndale Ave
Chicago, Ill.

Največja slovenska zlatarska trgovina

FRANK ČERNE

6033 St. Clair Ave., : Cleveland, Ohio

Ure, verižice, prstane, broške, zaprstnice, medaljonske, itd.
Popravljamo ure po nizki ceni.

Podružnica Columbia Gramofonov in gramofonskih plošč
slovenskih in drugih. Se prodaja na mesečna odplačila.

Pišite po cenik, kateri se Vam pošlje brezplačno.

Najboljše blago.

Najnižje cene.

Zaupno zdravilo dela čudeže

Skoro že 30 let se Trinerjeva zdravila uspešno rabijo z največjim zaupa-
njem. A to tudi radi pravega vzroka, ker zaupnost izdelovatelja zasluži
popolno zaupanje in čiščenje od strani številnih odjemalcev. Malo povi-
šanje cen je sedanja potreba, da se ohrani zanesljiva vsebina izdelkov.
Branilo smo se dolgo zoper draginjo na vseh številnih potrebnostih naših,
a novi vojni davek nam je spodbil še zadnji steber in morali smo cene
nekoliko povišati. Vsak prijatelj Trinerjevih lekov priznava brez ugo-
vora, da v sedanjosti, ko moramo veliko več plačati za potrebnost, in
tudi lekarja stane stvar več, ni bilo mogoče draginji v okom priti. Zato
pa bo vrednost Trinerjevih lekov povrnila odjemalcem vse kar več pla-
čajo za nje.

**TRINERJEVO AMERIŠKO ZDRAVILNO
GRENKO VINO**

torej ima tako zaupanje in vseh med svetom, ker učini, da bol zgubi svoje
stališče. Izmed vseh bolezni jih je devetdeset odstotkov povzročenih in
spočetih v žledeu. Trinerjevo Zdravilno Grenko Vino očisti želodec in
odstrani iz notranjščine drobovja vse nabrane nepotrebne in strupene
snovi, ki so nekakšen brlog zlotovnih tvarin zadržajočih pravilno delo-
vanje drobovja. Trinerjevi leki so prosti vsakovrstne nepotrebne meša-
nice, in vsebujejo le potrebne zdravilne grenke koreninice ter krasno žareče
rudeče vino. V zadevi zabasanosti, neprebavnosti, glavobola, pol-glav-
bola, nervoznosti, navadne slaboče, kakor tudi v žledečnih nepravilnostih, ki
rade nadlegujejo ženske ob premešči žitja ali rudarje in druge delavce,
ko delaje in vdihavajo plin, če rabite ta lek, boste našli v njem nuprecen-
ljivo vrednost. Dobite je v vseh lekarnah.

TRINERJEV LINIMENT

prodrere vselej v koren bolečine, zato pa je zlasti v slučaju protina, ali
revmatizma, nevralgije, lumbago, otrpelosti gležnjev in drugih, najhitrejša
in gotova pomoč. Jako je dobro tudi v zadevah odrgnin in oteklin itd.,
tudi za drgnjenje živcev in za mazanje po kopanju nog. Dobite je v vseh
lekarnah.

TRINERJEV ANTIPUTRIN

je izvrstno in prav prijetno zdravilo za navadno rabo znotraj. Posebno za
izpiranje grla in ust; istotako za čiščenje ran, izpuščajev in drugih kožnih
otvorov. Dobi se v vseh lekarnah.

Najnovejše nagrade so dobila Trinerjeva zdravila na mednarodnih razsta-
vah: Gold Medal—San Francisco 1915, Grand Prix—Panama 1916.

JOSEPH TRINER

MANUFACTURING CHEMIST

1333-1343 South Ashland Ave.

Chicago, Ill.